

ВИДОВИЙ СКЛАД РОСЛИН ШКІЛЬНОЇ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНОЇ ДІЛЯНКИ

Улько А.В.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Науковий керівник – Оніпко В.В., доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри ботаніки, екології та методики навчання біології Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

Сучасна школа розвивається в динамічно мінливому світі, який висуває якісно нові вимоги до навчання та виховання. Трансформація українського суспільства та інтеграційні процеси зумовлюють необхідність реформування у галузі освіти. Надзвичайно актуальним є розуміння важливості поєднання інтелектуальної та практичної діяльності, при вивченні природничих наук, формування творчої, всебічно розвиненої особистості та висококваліфікованого спеціаліста; розвиток життєвих компетентностей, що можливо реалізувати під час навчально-виховної роботи на шкільній навчально-дослідній ділянці.

У Положенні про учнівську навчально-дослідну земельну ділянку (Наказ Міністерства освіти і науки України №66 від 30.01.2015 р.) зазначено, що навчально-дослідна земельна ділянка у загальноосвітньому та позашкільному навчальному закладі забезпечує проведення лабораторних і практичних занять з природознавства, біології, трудового навчання, навчальних практик, науково-дослідницької та природоохоронної діяльності учнів (вихованців) загальноосвітніх навчальних закладів, учнів, вихованців (учнів, слухачів) позашкільних навчальних закладів [1]. На навчально-дослідній земельній ділянці розмішуються такі відділки: селекційно-генетичний; квітково-декоративний; колекційний; дендрологічний; зоолого-тваринницький; плодово-ягідний; закритого ґрунту; польових культур; овочевих культур. Така організація території дозволяє забезпечити поглиблення й розширення знань учнів про рослини, тварини закономірності та умови їх вирощування та догляду, формування практичних умінь і навичок вирощувати рослини, виховання інтересу та поваги до праці; це база дослідної роботи учнів. Практичні заняття на ділянці це невід'ємна складова частина системи викладання природничих дисциплін, яка сприяє поглибленню й закріпленню отриманих на уроках знань та є використанням цих знань в практичній діяльності [4].

Досліди та спостереження сприяють вихованню в учнів інтересу та любові до природи, до праці, прививаються практичні уміння й навички, набуваються знання, розширюється світогляд і розвивається допитливість. Дослідницька робота відкриває широкі можливості для навчання й виховання учнів, розвитку в них біологічних понять, законів і закономірностей; сприяє застосуванню знань для вирішення практичних завдань. Організація та закладання дослідів забезпечує наукову достовірність навчального матеріалу,

розкриває сутність явищ і процесів у їх зв'язку і розвитку, сприяє формуванню переконань і можливості пізнання світу [3].

Важливим завданням вчителя біології є ознайомлення школярів з культурними рослинами і сільськогосподарськими процесами. Для цього на ділянці вирощують колекції різних культурних рослин і проводять польові дослідження, наприклад, по впливу агротехнічних заходів для підвищенню врожайності, виявлення оптимальних умов вирощування, інтродукції, сортовивченню та ін. Від правильного вибору видового та сортового складу рослин в значній мірі залежить успіх досліду та цінність результатів [2]. При підборі рослин звертають увагу на їх використання для реалізацій програм шкільних курсів біології, технології аграрного виробництва, враховують їх отруйність, біологічні особливості, районування, можливість вирощування та догляду, практичне значення тощо. Наприклад для знайомства з основними районуваними культурами Лівобережного Лісостепу на шкільній ділянці вирощуються такі культури:

– **польові культури** (*Triticum aestivum* L., *Zea mays* L., *Secale cereale* L., *Hordeum vulgare* L., *Avena sativa* L., *Pisum sativum* L., *Phaseolus vulgaris* L., *Sinapis alba* L., *Panicum miliaceum* L., *Glycine max* Moench., *Lens culinaris* Mill., *Cicer arietinum* L.);

– **овочеві культури** (*Brassica oleracea* L., *Solanum lycopersicum* L., *Cucumis sativus* L., *Solanum melongena* L., *Daucus carota* L., *Beta vulgaris* L., *Phaseolus vulgaris* L., *Pisum sativum* L.);

– **плодово-ягідні культури** (*Pyrus communis* L., *Malus sylvestris* Mill., *Prunus cerasus* L., *Prunus domestica* L., *Rubus idaeus* L., *Fragaria ananassa* Duchesne ex Weston, *Vitis vinifera* L., *Ribes nigrum* L., *Ribes uva-crispa* L., *Vaccinium myrtillus* L., *Vaccinium corymbosum* L., *Rubus caesius* L., *Lonicera caerulea* L.).

Розширити знання про квітково-декоративні ознаки рослин та сформувані навички озеленення територій допоможуть квітково-декоративні рослини (*Aster alpinus* L., *Chrysanthemum zawadskii* Herbich., *Petunia sufrinia purple picotee*, *Tripolium pannonicum* L., *Tagetes patula* L., *Nasturtium officinale* W.T. Aiton, *Myosotis scorpioides* L., *Malva sylvestris* L., *Digitalis grandiflora* Mill., *Dahlia apiculata*, *Gladiolus communis* L., *Syringa vulgaris* L., *Parthenocissus quinquefolia* Planch).

На ділянці де знаходяться рослини біоценозів рідного краю можна познайомитися з видовим різноманіттям широколистяних (*Acer platanoides* L., *Fagus sylvatica* L., *Fraxinus excelsior* L., *Quercus robur* L.) та хвойних (*Pinus sylvestris* L., *Picea abies* (L.) H. Karst, *Abies nordmanniana* L., *Larix decidua* Mill.) дерев та кущів (*Primula vulgaris* Huds, *Rosa canina* L., *Paeonia tenuifolia* L., *Chrysanthemum zawadskii* Herbich).

Для забезпечення засобів унаочнення під час вивчення ботанічних родин шкільна ділянка обов'язково повинна містити типові представники основних систематичних груп рослин:

Родина Brassicaceae (*Brassica gemmifera* D.C., *Raphanus sativus* L., *Armoracia rusticana* G. Gaertn., B. Mey.&Scherb., *Brassica rapa* subsp. *rapifera* Metzger, *Sinapis alba* L.);

Родина Rosaceae (*Rosa canina* L., *Crataegus azarolus* L., *Prunus cerasus* L., *Prunus padus* L., *Persica vulgaris* Mill.);

Родина Fabaceae (*Pisum sativum* L., *Lens culinaris* Medik, *Vicia faba* L., *Robinia pseudoacacia* L., *Mimosa pudica* L., *Cicer arietinum* L.);

Родина Solanaceae (*Lycopersicon lycopersicum* L., *Capsicum annum* L., *Solanum melongena* L., *Physalis alkekengi* L.);

Родина Asteraceae (*Callistephus chinensis* (L.) Nees, *Leucanthemum vulgare* Lam, *Helianthus tuberosus* L., *Tagetes patula* L.);

Родина Liliaceae (*Tulipa kaufmanniana* Regel, *Convallaria majalis* L., *Polygonatum odoratum* (Mill.) Druce, *Lilium pumilum* Delile);

Родина Alliioideae (*Allium cepa* L., *Allium sativum* L., *Allium fistulosum* L., *Allium porrum* L., *Allium rotundum* L.);

Родина Poaceae (*Triticum durum* Dest, *Oryza sativa* L., *Zea mays* L., *Sorghum bicolor* (L.) Moench, *Panicum miliaceum* L.) [5].

Вирощування різноманітних рослин, багатий видовий склад на навчально-дослідній земельній ділянці відкриває широкі можливості для навчання й виховання учнів, розвитку в них біологічних понять, законів і закономірностей; сприяє застосуванню знань для рішення практичних вправ. У сучасних умовах розвитку суспільства знання про природу залишаються одним із основних складових змісту природничої освіти. Знання про рослинний світ потрібні для розв'язання важливих життєвих проблем особистості, для свідомого використання їх у повсякденному житті.

Біологічні експерименти з рослинами залучають учнів до занять ботанікою, фізіологією рослин, генетикою викликають зацікавленість проблемами, які вибрані для дослідження; стимулюють учнів до самостійної роботи з науковою літературою, до проведення фенологічних спостережень, до морфологічного аналізу рослин, до статистичної обробки результатів досліджень. Ботанічні експерименти дозволяють зміцнювати міжпредметні зв'язки, особливо з такими предметами, як хімія й фізика, математика, Вони сприяють розвитку логічного мислення, формують в учнів навички аналізу й синтезу інформації.

Отже, особливостями використання навчально-дослідної ділянки є: ознайомлюються з видовим складом польових, овочевих, плодово-ягідних, квітково-декоративних, дендрологічних та інших груп рослин, виявлення кращих сортів та гібридів польових, овочевих, кормових культур, кращих засобів їх вирощування, що сприяє посильний внесок у справу розповсюдження нових, господарсько-цінних рослин, які на даній території ще не вирощувалися, допомагають втіленню в життя новітніх досягнень науково-дослідних установ вирощування рослин і тварин, спостереження за їх ростом і розвитком, проведення сільськогосподарських дослідів згідно з програмами трудового навчання, природознавства, біології, гурткових занять, робіт малої академії наук тощо.

Список використаних джерел:

1. Положення про навчально-дослідну земельну ділянку загальноосвітніх шкіл та позашкільних навчально-виховних закладів. Затверджено наказом Міністерства освіти України від 30.01.2015 р. № 66. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0256-96>
2. Дронова В. М. Сучасна біологія та її відображення в шкільному курсі / В. М. Дронова. – Х., ХОНМІБО, 2008.
3. Вербицький В. Еколого-натуралістична діяльність позашкільних закладів: шляхи розвитку // Біологія і хімія в школі. – 1998. – №1. – С. 23–25.
4. Шулик В. І. Методика організації натуралістичної роботи школярів / В. І. Шулик // Умань: ПП Жовтий, 2011 – 236с.
5. Соболев В. І. Біологія: Підруч. для 7 кл. загальноосвіт. навч. закл. – К.: Грамота, 2007. – С.181–209. іл.